



Kuusamon isojaon loppuvaiheita 1950-luvulta. Maaoykeus kokoontuu, toinen vasemmalta: Juho Nykänen, Aarre Terho ja Bertel Risla ja Onni Oksanen.

**TAKSA-AIKA ON VIELÄ MUISTISSA** monella varttuneemmalla toimitusmaanmittarilla. Taksa-aika oli maanmittauksen tukkilaisromanttikkaa siinä kuin peruskartoitus. Työ ja elämä nivoutuivat yhteen. Taksa-aika oli osa Suomen jälleenrakennusta ja taloudellista nousua; se on toimitusmaanmittauksen ruisleipää.

Raimo Koivistoinen on haastatellut maanmittausneuvos Erkki Uotilaa ja tehnyt huolellisia tutkimuksia. Taksamiehen tarina julkaistaan kolmessa osassa. Ensimmäisessä osassa (*Maankäyttö* 2/2011) käsiteltiin 1940–50-lukuja. Nyt 1960-lukua.

*Toimitus*

# Oulusta Keski-Suomeen

## – Erkki Uotilan haastattelu ja arkistotutkimuksiakin

**Raimo Koivistoinen**

### VUOKRA-ALUEITA LUNASTAMASSA

Vuonna 1958 säädettiin laki eräiden vuokra-alueiden lunastamisesta maalaiskunnissa. Erkki määrättiin toimitusinsinööriksi Oulun alueelle v. 1960 tekemään lunastustöitä kuukausipalkalla. Noin 1/3 maan toimitusalueista hoidettiin taksapalkalla. Erkki sai avukseen kartoittaja **Viljo Uotisen** ja toimitusvalmistelija **Anneli Väisäsen**. Erkki kävi kursseilla Helsingissä.

Vuoden jälkeen toimialuetta laajennettiin käsittämään 43 Oulun läänin kuntaa Kalajoelta Kuusamoon. Erkki sai lisää avustajia kenttätöihin ja toimitusvalmisteluun. Toimitukset olivat työläitä, kun silloin ei ollut kopiokoneita, ja paljon jäljennöksiä piti piirtää tai kirjoittaa käsin.

Erkki käsitteli kolmen vuoden aikana noin 1 200 hakemusta, joista yli puolet hyväksyttiin. Hyväksyvien päätösten jälkeen muodostettiin tiloja tai liitettiin tiloihin lisäalueita. Keväällä 1963 saatiin kaikki toimitukset tehtyä. Kaikkialla ei toimittu näin nopeasti.

Erkin aloitteesta säädettiin 17.6.1963 asetus, joka toi lisää vuokra-alueita lunastuksen piiriin. Hänen esityksestään säädettiin myös kolme pykälää sisältävä laki kaikkien sotilastorppien saattamisesta tilajärjestelmään.

Vuonna 1962 säädettiin laki vuokra-alueiden järjestelystä kaupungeissa ja kauppaloissa. Sen mukaiset toimitukset olisi todennäköisesti määrätty Erkin suoritettavaksi. Erkki oli kaupungin vuokralaisena esteellinen näihin tehtäviin. Kun hän lisäksi tunsu kaipuuta kotiseudulle, perhe lähti Keski-Suomeen, josta Erkki sai Jämsän piirin hoidettavakseen taksamittarina. Työpiiriin kuuluivat Jämsä ja Jämsänkoski.

Lähtöpäivänä kesken muuttokuorman tekemisen tuli mieskuoro *Pohjan Laulu* läksiäistervehdykselle. Erkki kertoo, että se oli suurimpia huomionosoituksia, mitä hänelle on suotu. Hän sai lisäksi *Oulun Kamarikuorolta* maljakon samassa tilaisuudessa. Erkki oli perustajajäsen ja tenorien harjoittaja monena vuonna.

Niin päättyi rikas Oulun jakso.

### TAKSAMIEHEKSI JÄMSÄÄN

Erkki pyysi erinomaista toimitusvalmistelijaansa Anneli Ojamaata (o.s. Väisänen) mukaansa Jämsään. Annelin tulon ehtona oli, että miehellekin löytyy töitä. Hän oli ammatiltaan koneteknikko. Erkki

**”Taksamittari ei saanut sairastua.”**

kysyi paikkakunnan suurimman työnantajan, Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n, työhön ottajalta varatuomari **Hillo**ta miehelle töitä. Hillo kysyi, pelaako hän jalkapalloa. Kieltävän vastauksen saatuaan hän vastasi tiukasti, ettei töitä ole. Tämä päätös liittyi kuuluisan patruunan, vuorineuvos **Juuso Waldenin** voimakkaaseen toimintaan urheilun mesenaattina.

Anneli samoin kuin Erkin muutkin viimeaikaiset apulaiset jatkoivat Oulussa samassa toimistossa **Martti Ikosen** johdolla. Apuvoimaa piti kuitenkin saada. Jämsässä oli silloin kartoittajana **Viljo Ulanen**. Hän teki Erkille jonkin verran karttoja. Hän oli lähellä eläkeikää eikä terveyskään ollut enää hyvä. Kesällä 1964 harjoittelijaksi tuli teekkari **Kari Pakarinen**, jonka isoisä ja tämän isä olivat hoitaneet Jämsän alueella mittaustyöt 1800-luvun loppupuolelta 1920-luvulle saakka. Toinen teekkari **Sauli Jussila** tuli Lapualta ja asui Uotiloiden luona.

Kartanpiirtäjäksi Erkki koulutti **Kati Brunin**, joka oli joutunut työttömäksi mentyään naimisiin. Hän oli ollut Kaipolan paperitehtaalla laboranttina, mutta vuorineuvos Waldenin tuotantolaitoksissa ei saanut olla rouvia. Waldenilla oli toimintaansa omat perusteensa. Rouvien ollessa kotona ei tarvittu lapsille päiväkoteja eikä syntynyt ristiriitoja johtajien rouvien työpaikoista. Kati Bruun sai häälahjaksi lopputilin, vaikka hänen aviopuolisonsa oli pienipalkkainen posteljooni. Erkki kertoo myös, että naapurikauppalassa Mäntässä **Serlachius** järjesti päiväkoteja työntekijöidensä lapsille, eikä siellä syrjitty ketään.

Ennen siirtymistä Jämsään Keski-Suomen läänimaanmittausinsinööri **Jaakko Lumme** kehotti asettumaan Jyväskylään, koska lähiaikoina siirryttäisiin kuukausipalkalle eikä lääniin perustettaisi uutta toimistoa Jyväskylän eteläpuolelle. Erkki valitsi kuitenkin asuinpaikakseen Jämsän. Organisaation uudistus tapahtui vasta lähes 10 vuotta myöhemmin.

”Parhaana päivänä lohkottiin 14 tonttia kenttätöineen ja kokouksineen. Työt saattoivat päättyä vasta aamuyöllä ja aamulla piti työt aloittaa uudessa paikassa seitsemältä.”

#### TYÖPIIRI LAAJENEE

Seuraavana kesänä v. 1965 Erkille määrättiin oman piirin ulkopuolelta toimituksia Kannonkoskelta, Kivijärveltä ja Kinnulasta eli läänin toisesta päästä keskimäärin noin 200 kilometrin etäisyydellä Jämsästä. Erkki kävi siellä toimitusmatkoilla parina kesänä, kunnes tähän piiriin saatiin vakinainen hoitaja **Jorma Roppola**, hänkin Oulusta. Erkille määrättiin myös Saarijärveltä kunnan hakemat toimitukset, koska piirin hoitaja ei enää jaksanut tehdä kaikkia toimituksia.

Saarijärvi liitettiin v. 1970 Jyväskylän maanmittaustoimiston työpiiriin. Minä sain sen hoitaakseni muitten töitteni lisäksi. Samaan aikaan Päijänteen itäpuolella olevat Luhangan, Leivonmäen ja Joutsan kunnat jäivät ilman hoitajaa ja maanmittauskonttori määräsi tämän alueen toimitukset Erkin tehtäväksi. Kun Ratian piiriin siirretty Koskenpään kunta liitettiin Jämsänkoskeen, Erkin työpiiri laajeni siltäkin osin. Jämsästä käsin Erkki kävi tekemässä muutamia toimituksia myös Petäjäviedellä ja Pylkönmäellä.

Erkki Uotilan arkisto



Rukajärven jakokunnan uskotut miehet Yrjö Veteläinen ja Vihtori Ronkainen sekä kartoittaja Arvo Etelämäki.

Esittelypöytänä toimi joskus konepelti.



Erkki Uotilan arkisto

Erkki sai kenttätöissä apua Mäntässä asuvalta opettaja **Heikki Lehmusjoelta**. Hän oli nuoruudessaan aikonut alalle ja hänet oli otettu maanmittausharjoittelijaksi. Näillä oikeuksilla hän joka kesä mittasi noin 1 000 ha tiluksia eri kunnissa. Tarkat ja luotettavat kartat hän luovutti valmiina jo syksyllä. Kun Erkki joskus ihmetteli hänen intoaan lähteä kauas kotoa ihan erilaiseen työhön, Lehmusjoki perusteli sitä toteamalla, että hän sai liikkua ulkona koko kesän, syödä peräkamariissa valkoiselta liinalta, eikä tarvinnut olla kotona, ja kaikesta tästä sai vielä palkan. Heikillä oli koulupoikia mukanaan ja hän osasi käyttää heitä tehokkaasti apunaan.

### TAKSAMIEHEN ELÄMÄÄ

Erkki laati kevättalvella ensimmäisen työsuunnitelman kesää varten, noin 50 toimituksen kuulutuksen. Samana päivänä ehti mitata 5–10 rantatonttia, jos ne olivat lähekkäin. Toimituspaikalle tuotiin kuitenkin usein lisähakemuksia. Parhaana päivänä Erkki on lohkonut 14 tonttia kenttätöineen ja kokouksineen. Työt saattoivat päättyä vasta aamuyöllä ja aamulla piti työt aloittaa uudessa paikassa seitsemältä.

Erkillä oli tapana osallistua itse linjojen avaamiseen ja pyykkien rakentamiseen, jos työ sillä tavoin eteni nopeammin. Kerran hän auttoi suuren kiven pyörittämistä rajapisteeseen, jolloin selkä venähti niin pahasti, että työ piti keskeyttää. Hän pääsi vain kontaten autoon ja sillä lääkäriin. Lääkäri määräsi kuukauden sairauslomaa. Kun Erkki tarjosi lääkärintodistusta esimiehelleen, lääninmaanmittausinsinööri Jaakko Lumpeelle, tämä kehotti olemaan anomatta sairauslomaa, koska silloin Erkiltä olisi pidätetty valtion maksamaa kuukausipalkkaa. Taksamittari ei siis saanut sairastua.

Erkki teki mitään kaihtamatta kaikenlaisia toimituksia, joita tehtäväksi tuli. Perinteisten maanmittauslaitosten lisäksi tuli runsaasti tehtäväksi v. 1963 voimaan tulleen yksityislain mukaisia tietoimintuksia. Osa niistä koski metsäteitä, joita Keskusmetsälautakunta Tapio oli alkanut voimaperäisesti rakentaa metsänparan-

”Kartanpiirtäjäksi Erkki koulutti Kati Brunin, joka oli joutunut työttömäksi mentyään naimisiin. Hän oli ollut Kaipolan paperitehtaalla laboranttina, mutta vuorineuvos Waldenin tuotantolaitoksissa ei saanut olla rouvia.”

nusvaroja hyväksi käyttäen. Kaikki taksamiehet eivät olleet yhtä halukkaita tekemään yksityistietoimintuksia. Maanmittauskonttori katsoikin järkeväksi antaa niitä Jyväskylän maanmittauslaitoksen tehtäväksi kuukausipalkalla.

V. 1958 voimaan tulleen lain yleisistä teistä mukaisia tietoimintuksia oli läänissä jonkin verran alettu tehdä taksalla, mutta v. 1961 Keski-Suomen läänin syntymisen jälkeen perustettu Jyväskylän maanmittauslaitos sai sitten ne kaikki tehtäväkseen. Näihin aikoihin tiehankkeet lisääntyivät kovasti. Kun kysyin Erkiltä, olisiko nämä tietoimintukset hänen mielestään voitu edelleen tehdä taksalla, Erkki suhtautui asiaan hyvin epäilevästi.

Työt olivat usein niin kaukana kotoa, että yöpyminen tapahtui asianosaisten tiloissa tai matkustajakodeissa. Kotona käytiin viikonloppuina. Joinakin kesinä Erkki otti perheensä mukaan työmatkoilleen, jolloin hän säästyi pitkiltä työmatkoilta ja perheen kanssa oli enemmän yhteistä aikaa.

Maanmittauskonttori valvoi taksamiehen töitä. Vuosiselostuksissa selvitettiin mm. kolme vuotta vanhemmat toimitukset yksityiskohtaisesti. Toimitusinsinööriin piti kertoa, miksi toimitus oli kesken. Ellei lääninmaanmittausinsinööri hyväksynyt selitystä, hän velvoitti toimitusinsinööriin sakon uhalla jatkamaan toimitusta ja lopettamaan sen hänen määräämänsä päivään mennessä. Erkki kertoo, että hän välttyi näiltä velvoitteilta.

Toimitus tuli vireille hakemalla sitä maanmittauskonttorilta. Se antoi sitten toimitusmääräyksen asianomaiselle maanmittausinsinöörille. Suuri osa lohkomisista tuli kuitenkin tehtäväksi ns. vastaanototoimituksina. Se tapahtui siten, että lohkomisen anoja toimitti toimitusinsinöörille luovutuskirjan ja pyysi lohkomista suoritettavaksi. Toimitusinsinööri hankki tarvittavat

lisäasiakirjat ja ilmoitti toimituksen vastaanottamisesta maanmittauskonttorille, joka sitten antoi toimitukselle toimitusnumeron.

Toimitusinsinöörillä oli mahdollisuus pitää hallussaan asianomaisen hänelle toimittamia asiakirjoja pitkäänkin ilmoittamatta toimituksen vastaanottamisesta maanmittauskonttorille. Kun maanmittauskonttorilla ei ollut tietoa asiasta, ei se myöskään pystynyt patistelemaan toimitusinsinööriä tekemään toimitusta. En osaa lainkaan arvioida, kuinka usein tätä tapahtui, mutta tiedän, että näin on tehty. Joskus syynä olivat epätäydelliset saantoasiakirjat, joita olisi pitänyt täydentää.

Erkki sanoi, ettei hän pantannut tietoa vastaanotetusta toimituksesta itsellään vaan ilmoitti siitä heti maanmittauskonttoriin. Näin se tuli myös virallisen valvonnan piiriin.

Erkki pyrki kauppalaksi muuttuneen kunnan kiinteistöinsinööriksi hoidettuaan virkaa sivutoimisena pari vuotta. Virkaan valittiin huomattavasti nuorempi **Ahti Vielma**, josta myöhemmin tuli Jyväskylän teknillinen kaupunginjohtaja ja kansanedustaja.

## TAKSA-AJAN TULOISTA

Taksainsinöörit saivat tehdyistä töistä palkkioita ja matkakorvausta asetuksen mukaisesti. He saivat lisäksi peruspalkkaa, joka muodosti keskimäärin noin 1/3 tuloista. Insinöörien välillä oli tässä suhteessa isoja eroja. Virka-apulaiset saivat oman osansa heidän ja päämiesten tekemien sopimusten mukaan.

Erkki tienasi eniten Keski-Suomen taksamaanmittareista. Koko maassakin hän oli viiden kärkijoukossa.

Maanmittauskonttorille piti tehdä joka vuosi vuosiselostus. Keskimääräisen vuoden 1970 selostus kertoo Erkin toimiston tuloksista mm. seuraavaa:

– kartoitettu	1 796	ha
– halottu 24 uutta tilaa	1 110	ha
– lohkottu 254 uutta tilaa	839	ha
– käyty rajaa	94	km
– rakennettu uusia pyykkeitä	754	kpl

**Erkki laskee, että jos hän olisi työryhmineen saanut velkoa asianomaisilta yhtä paljon kuin maanmittaus-toimistot saivat vapusta 1972 alkaen, olisi heidän ansiotasonsa noussut ainakin kolminkertaiseksi.**



Raimo Koivistoinen

Tuloja kertyi 86 628 mk, josta asiakkailta perittiin 77 045 mk.

Toimiston liikevaihdosta valtio maksoi toimitusinsinööriin kuukausipalkan ja matkakorvauksia noin 11 %. Laskuihin sisältyi asiakkailta perittäviä kustannuksia noin 5 % (lehtikuulutuskasutus ja asiakirjojen lunastuskasutus), mittausteknikko **Pasi Heinisaari** sai noin 10 %, kesäharjoittelijat Heikki Lehmusjoki ja **Jyri Uotila** noin 9 % ja toimistoapulainen **Kati Nieminen** n.12 % koko tulopotista.

Erkille jäi likipitään puolet, johon sisältyivät kaikki muut menot (mm. toimiston vuokra, puhelinlaskut, lomakorvaukset, oma palkka, eläkevakuutukset ja sosiaaliturvamaksut).

Erkki laskee, että jos hän olisi työryhmineen saanut velkoa asianomaisilta yhtä paljon kuin maanmittaus-toimistot saivat vapusta 1972 alkaen, olisi heidän ansiotasonsa

noussut ainakin kolminkertaiseksi.

Lakia maanmittausmaksusta (320/1972) säädettäessä hallituksen esityksen perusteluissa (1972 vp n:o 22) sanotaan mm., että tavoitteena säännöksiä laadittaessa on ollut, ettei asianomaisille maanmittaus-toimituksista koitua kokonaisrasitus tulisi nykyisestä sanottavasti nousemaan. Asetuksen maanmittausmaksusta (392/1972) mukaan maanmittausmaksun laskemisessa käytettävät päiväpalkat ja pinta-alakorvaukset vahvistetaan maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä. Se annettiin 18.8.1972 (623/1972). Vertaillaanpa muutaman esimerkin avulla palkkioita taksa-ajan päättyessä ja maanmittausmaksuja sen jälkeen.

Maanmittausinsinööriin päiväpalkka oli taksalla 86,10 mk ja maanmittausmaksuna yleiskustannuskorvauksineen 240 mk.

Yhden alle 1 hehtaarin suuruisen alueen lohkominen maksoi taksalla 157,85–132,02 mk (riippuen siitä, oliko lohkottavat tilukset kokonaisuudessaan mitattu uudestaan vaiko ei). Maanmittausmaksu tästä tehtävästä oli 370 mk.

Kun lohkottiin 10 uutta tilaa kunkin pinta-alan ollessa alle 1 hehtaari, oli taksa 596,9–519,47 mk ja maanmittausmaksu 3 700 mk.

Uskotut miehet ovat olleet toimitusmiehinä tärkeällä paikalla. Heidän palkkioistaan määräisivät taksa-aikana kunnallisvaltuustot. Jostakin syystä päiväpalkkiot olivat yleensä hyvin alhaiset. Työpäivät muodostuivat kuitenkin monesti hyvinkin pitkiksi. Tähän asiaan tuli korjaus uuden organisaation myötä, kun maanmittaushallitus ryhtyi päättämään uskotuille miehille maksettavista palkkioista, matkakustannusten korvauksista ja päivärahoista.

**Kirjoittaja on eläkkeelle siirtynyt toimitusinsinööri Keski-Suomen maanmittaus-toimistosta. Sähköposti [raimo.koivistoinen@kolumbus.fi](mailto:raimo.koivistoinen@kolumbus.fi).**